

Prológ

Napríklad „to“ si odo mňa nikdy nepočula. Jednoducho prídem na kávu s mejkapom na tvári a s bonboniérkou Lindt & Sprüngli v ruke (so stredne veľkou, nie malou ako zvyčajne) alebo inokedy, neskôr, si oblečiem na vianočnú večeru sukňu. Viem alebo predpokladám, že ti to povedala mama. „To“. Musela ti „to“ povedať, lebo ja „to“ nie a nie zo seba dostať. Patrilo to k veciam, ktoré si ľudia nehovoria. Otec sa „to“ dozvedel odo mňa, povedal „to“ mame a tebe „to“ musela povedať mama.

Iné veci, o ktorých sme nehovorili: o obrovskom znamienku na chrbte matkinej ľavej ruky, o ťažobe, ktorú vždy dovliekol otec domov, keď sa vrátil z práce; dotiahol ju ako mohutnú, mokrá hnijúcu jeleniu mršinu; o tvom hlasnom mláskaní, tvom rasizme, tvom smútku po smrti starého otca; o tvých nevkusných darčekom; o matkinej milenke, o striebornej náušnici, ktorú od nej mama dostala na rozlúčku a ktorá jej ako dlhá slza visela z ušného lalôčika takmer až po kľúčnu kosť, keď si ju pripla, aby provokovala otca; o nespočetných hodinách, keď sa mi táto náušnica kížala z dlane do dlane alebo keď mi ju medzi prstami presvetľovalo slnko a ona kreslila bláckave ornamenty na steny – to bývalo vtedy, keď sa mi zdalo, že si ma ako dieťa nikdy nevyšmá – , o mojej nekonečnej chuti pripnúť si ju, o nevyvedateľnom vnútornom hlase, ktorý mi to zakazoval, o mojej bezmedznej túžbe po tele a o tom, ako veľmi chcela mama cestovať po svete. Nikdy sme nehovorili o politike ani literatúre, triednej spoločnosti, Foucaultovi, ani o tom, že mama si ako dospelá dorábala maturitu a po mojom narodení prestala chodiť do prípravky. Nikdy sme nehovorili o tom, ako si začala zarastať, keď si otehotnela s mamou, ani že sa tomu vraví *hirzutizmus*, nikdy sme nehovorili o tom, ako si sa ochlpenia zbavovala, či

si sa holila, depilovala voskom alebo či si si tmavý porast trhala pinzetou, či berieš antiandrogény, ktoré nútia telo, aby prestalo produkovať „nadmerné množstvo“ testosterónu, a nikdy sme nehovorili o tom, ako si ťa obzerali, ako neuveriteľne si sa musela hanbiť, a vôbec – nikdy sme nehovorili o hanbe, nikdy o smrti, nikdy o tvojej smrti, nikdy o stupňujúcej sa zábudlivosti, veľmi často sme hovorili o rodinných albumoch a o každom jednom zábere v nich, nikdy sme však nehovorili o tom, ako smiešne vyzerá starý otec na fotkách so svojimi druhmi z buršenshaftu, ako komicky vypínajú hrude v stoji rozkročmo a škeria sa do objektívu; nikdy sme nehovorili o dievčati, ktoré sa až do istého veku zakráda fotkami ako duch, väčšinou ruka v ruke s tebou, občas s jedným z tvojich piatich bratov, nie, nikdy sme nehovorili o tom, kam zmizla vaša najmladšia sestra Irma. Nikdy sme nehovorili o tom, či je pre iné rodiny tiež také náročné predstierať, že sú ako ostatné rodiny, nikdy sme nehovorili o normalite, nikdy o heteronormativite, o *queerness*, nikdy sme nehovorili o triede, o takzvanom „treťom“ svete ani o tajomných spletiach húb, ktoré sú rozvetvenejšie a chúlостivejšie, než si myslíme, nikdy sme nehovorili o všetkých cestách, ktoré nám ponúka tento svet, ponúka nám ich, aby sme po nich mohli utiecť pred sebou, stáčajú sa, krútia, cesty v tieni košatých topoľov, pusté nekonečné cesty, ovíjajúce svet ako priadza kľbko, ale hovorili sme o cestách, ktoré by sa všetky dali zhrnúť jedným názvom – „Svätajakubská púť“.

Bolo to pred niekoľkými týždňami, sedíme si na pohovke, listuješ v jednom zo svojich fotoalbumov. Snažím sa predstierať rovnaký záujem ako už desaťkrát v minulosti, keď si mi ukazovala tie isté fotky s tým istým komentárom. Pozeráme sa na fotku tvojej mamy, keď bola s tebou tehotná, fotku, ktorá ma najprv prekvapila, lebo je na nej nahá žena – v malomeštiackom fotoalbeume z roku 1935. Náhle prerušíš prúd slov, pozrieš sa na mňa a spýtaš sa: „Prečo sem vlastne vôbec nechodievaš?“

Sedím tu v Zürichu pri stole, mám dvadsaťšesť rokov, pomaly sa stmieva, je jeden z večerov, na ktoré si ešte nárokuje zima, hoci vo vzduchu už cítiť jar, jej zamatovú vôňu: prehnane sladký a bieloružový závan kvetov kaliny bodnanskej; ľudí, čo opäť začali behať a roznášajú svoj pot po príliš čistých uliciach. Ja nebehám. Sedím tu a obhrýzam si nechty, napriek horkému laku značky Ecrinal, obžúvam ich biele okraje, zatláčam ich stále ďalej. Už pol roka pracujem v štátnom archíve, je to strašne nudná robota, celý deň trčím medzi regálmi hlboko pod úrovňou zeme, katalogizujem chorobopisy dávno zosnulých ľudí, s nikým sa nerozprávam, zaplavuje ma spokojnosť, neviditeľnosť, nechávam si rásť vlasy, idem domov, kde si sadnem k stolu, od ktorého dovidím na buk uprostred susednej záhrady. Píšem. Aj Dina a Mo, s ktorými sa kamarátim, niekde sedia a píšu. A keď sa mi ozvú: „Nejdeš si niečo vypiť?“ neodpovádzam. Pokúšam sa písať, a keď nemôžem písať, keď sa topím v plytčinách minulosti, oholím sa, osprchujem a na bicykli vyrazím na kraj mesta, na *vrchné sukne*, ako sa tomu hovorí v Anglicku, snorím po benzínkach a futbalových ihriskách, sledím pred fitkami, apka Grindr mi je jasnou pochodňou v noci aglomerácie, ukazuje mi cestu k mužom, ktorých hľadám, ktorých potrebujem, ktorých si nezakazujem potrebovať, ktorým dovoľím, aby mi za prístreškom na bicykle vyhrnuli sukňu a nahrnuli sa do mňa, rýchlo a bez emócií, tých mám predsa dosť, nepotrebujem ďalšie, potrebujem sa od nich odstihnúť. Pred predmestským fitkom sa zosestrím s hrdzavým plotom, do ktorého sa zadrapiem, a ešte raz sa zosestrím so zábradlím, čo mi poskytuje oporu a lemuje vymreté schodisko na tribúnu, a last, but not least, narážam lícom do dverí miestnosti vyhradenej pre ochrankárov tak dlho, až ma pocity sotia naspäť do môjho tela, potom sa vraciam, so semenom v sebe a s pachom cudzieho muža na sebe, vo svojom prázdnom vnútri cítim teplo, ktoré ma naplňa celou cestou domov. Doma idem na záchod, znova sa oholím, podpazušia, nohy, rozkrok, bojím sa, že sa uprostred noci zobudím a zistím, že

páchnem po niekom inom, potom idem ešte raz na záchod, vypustím doň zvyšok semena, osprchujem sa, vydrhnem sa hubkou, nakrémujem sa. Pokožku mám podráždenú od neustáleho holenia. Znova si sadnem za stôl do zorného poľa buka a až teraz si uvedomím, že celý čas píšem vlastne tebe. A ak nepíšem, čítam alebo premýšľam – čo tak vyslať svoje telo na Svätajakubskú púť? Čo tak putovať, až kým mi v hlave neostanú nijaké myšlienky, až kým sa predom mnou neobjaví Santiago de Compostela alebo more? Premýšľam nad tým a myslím aj na to, že nič z toho nemusím spraviť.

Nikdy sme nehovorili o tom, že jedného popoludnia si už netrafila domov a mama zavolala z polície. Nikdy sme nehovorili o umiestnení do domova, a keď sa ti pred mesiacom pohoršilo a prebudila si sa v sanatóriu s otázkou, kde je tvoj balkón s výhľadom na Bern, mama povedala: „Ale ten sa predsa rozpadával, museli ho dať dole.“ Vtedy si zamrmlala: „Ach, áno, pravda,“ a trochu prihlasno si sa zasmiala sama nad sebou a potom si sa rozrozprávala o muškátoch na balkóne. V tom momente znenávidím mamu za jej zbabelé zamlčovanie pravdy, najprv mi liezla na nervy tou náhlou starostlivosťou o teba, neskôr ma ňou dojímala. Zrazu je z nej *caring daughter*, ale ja nebudem, pomyslí si, zo mňa *caring daughter* nespravíš, mami, a rozlúčim sa s ňou chladnejšie než zvyčajne. Nehovoríme o vysokej pravdepodobnosti, že v nadchádzajúcich šiestich mesiacoch budeš stále viac upadať („*zaznamená* úpadok“ – ten lekársky žargón, akoby si si to plne uvedomovala), a nehovoríme ani o vysokej pravdepodobnosti, že tento úpadok pohltí zvyšok tvojej pamäti.

Deň sa dávno pominul a ja si predstavujem, ako aj ty stojíš pri okne sanatória a hľadáš noci do tváre. Cítim, ako pomaly mizneš. Milá stará mama, chcem ti napísať, kým sa celkom vytratíš zo svojho tela a kým ešte dočiahneš na svoje spomienky.

Chcem ti povedať, že si mi často naháňala strach, a napríklad aj to, že ten pohár čerstvo uvareného malinového džemu vypadol z ruky mne, ten, o ktorom si sa nazdávala, že ho rozbila mama, tá ma len chránila, vzala vinu na seba a ty si jej drsne vyčistila žalúdok, až jej ho zovrela úzkosť. Dodnes ma to trápi, kvôli tebe i kvôli nej. Chcem vedieť, čo sa stalo s mojou pratetou Irmou, s dievčaťom, ktoré s tebou kráča ruka v ruke rodinným fotoalbumom a naraz zmizne. Chcem pochopiť, aké to bolo byť tebou: obyčajnou ženou nižšej strednej vrstvy vo Švajčiarsku dvadsiateho storočia. Chcem pochopiť, prečo nemám takmer nijaké spomienky na detstvo a prečo tie, čo mám, súvisia len s tebou. Chcem nájsť jazyk, ktorým sa ťa môžem opýtať: „Kde sú moji ľudia?“ Chcem zistiť, ako sa nám táto sračka dostáva do žíl.

Bola si príliš hlučná, príliš požadovačná, príliš hrubá, nikdy si nepočúvala, posielala si mi peniaze a vždy si pripísala: „Vieš, že ma môžeš kedykoľvek navštíviť.“ Je mi ľúto, že som také ničomné vnúča. Moja jemnocitosť stojí v ceste jemnocitu.

Milá stará mama. Keď na teba myslím, myslím na veci, ktoré sme si nikdy nemohli povedať a nikdy si ich nebudeme môcť povedať. Spomínam si, ako si nanajvýš hrdopoužívala slová, ktoré nemecké obyvateľstvo Bernu prevzalo z francúzštiny, a hoci to chápem, je mi to nanajvýš nepríjemné. Lebo francúzštinu nám priniesol Napoleon, bol to jazyk okupantov, bol to jazyk kultivovaných, no predsa len barbarských vojnových štváčov. Priniesol nám jazyk a akési zákony, a na oplátku ukradol neslávne známy bernský štátny poklad. V prepočte na dnešné švajčiarske franky (z francúzskych *francs*!) šlo o niekoľko stoviek miliárd. Použil ich na vyrovnanie svojich dlhov a financovanie egyptskej vojnovnej výpravy. Viem, že teraz zo mňa hovoria moje privilegované biele slzičky a že od konca 19. storočia hráme prvú finančnicku ligu na majstrovstvách sveta v zbíjaní. Ale Napoleonovo lúpežné ťaženie zmenilo začiatkom 19. storočia Švajčiarsko na krajinu s veľmi vysokou mierou emigrácie, čo aj

v 20. storočí ovplyvňovalo dane: predtým ich totiž obyvateľstvo Bernu neplatilo. Zdá sa mi preto zvláštne, že sa hrdíš plodmi práce muža, ktorý sa pričínal o tvoju chudobu.

Napoleonove stopy, ktoré sa dodnes nachádzajú v tvojom jazykovom prejave:

der Nöwö – synovec – le neveu

das Fiseli – syn – le fils

der Potschamber – nočník – le pot de chambre

das Gloschli – zvonová spodnička – odvodené od cloche

der Gaschpo – črepník – le cache-pot

das Lawettli – uteráčik – odvodené od laver

Rozprávala si o Madame DeMeurron, bernskej postavičke: prvej Švajčiarke, čo jazdila na aute, patricijke vyjadrujúcej sa takmer výlučne po francúzsky, aby tým dala najavo svoj vznešený pôvod. Jej *r* nechrálo ako tie, čo vypadávali z úst garbiarov z núdznej štvrte Matte, vyslovovala ich pekne vzadu à la française. „*Schaffed Iir no oder sid Iir scho öber?*“ Ešte pracujete alebo už Niekto ste? citovala si ju, vyslovovala si *r* vzadu na podnebí, úplne prehnane, smiala si sa a cerila pritom zuby. Zmysel tej sentence mi vtedy unikal. Ako možno vystúpiť po spoločenskom rebríčku bez práce? (Až neskôr pochopím, že skutočný kapitál sa dá len zdediť, nemožno ho získať prácou, navzdory bájkam o nádejnom boháčstve, čo len dočasne umýva taniere v reštauráciách, bájkam, ktorými sa navzájom po lyžičkách kfmime.) Začínaš zabúdať na všetko, čo sa stalo po твоjich päťdesiatych narodeninách. Mizneš. Ale francúzština ostáva. Myslím na to, ako blízko pri tebe sa cítim, keď ti píšem, a aká vzdialená sa mi zdáš, keď ťa vidím. Rozprávaš o tom, že sa raz vydáš do Santiago de Compostela, ako veľmi by to potešilo tvoju mamu a Máriu a ako by si následne – po dlhej, predlhej púti – celá blažená skočila do Atlantického oceána, ani by si sa predtým nevyzliekla. Myslím na to, ako stále o niečom rozprávaš, o zľavách v supermarkete Migros, o bonusových dňoch, keď sa ti na

zákaznícku kartu pripočíta dvojnásobný počet bodov. Na tvoj strach z ticha. Spomínam si, ako si sa mnou po dedkovej smrti neustále zaoberala – aby si sa nemusela vyrovnávať so stratou. Nie, omyl, na to si nespomínam. To je mamina spomienka.

V jazyku, ktorý si mi odovzdala, v mojej materinskej reči, sa *mama* povie MÉR. Hovoríme MÉR alebo MOJA MÉR, poškuľujúc po francúzštine. *Otec* je PÉR. *Stará mama* GROSMÉR. Mér znie ako Meer, *more* po nemecky. Ženy môjho detstva sú živel, oceán. Spomínam si na mamine nohy, spomínam si, ako sa okolo nich ovinuli moje ruky, na pohľad nahor a slová: TY SI MOJA MÉR. Spomínam si na pocit domova a pocit dokonalej obklopenosti. Láska *merí* bola veľká, nedalo sa pred ňou uniknúť, nedá sa pred ňou uniknúť, v tých moriach plávame celý život, aby sme sa z nich, snáď, raz vynorili. V mori reči, ktorú si mi odovzdala, v mércine, sú len dve možnosti, ako byť telom. Dospievanie na podnebí nemčiny ma neustále nútilo stavať sa do tohto škôlkarského dvojstupu.

V jazyku, ktorý si ma naučila, v mojom MOTHER TONGUE, neviem, ako o sebe písať. Je v ňom obsiahnutý matkin jazyk, tvoje oči a ja – moje *ja* – moje telo, moje telá, moja telesnosť? To je to písuce *ja*, a potom je tu dieťa, čo stojí pred vynúteným dvojstupom a musí si nejako vybrať. A to dieťa ma presakuje, ako keď Mesiac bezruko zvierá Zem, ale pri písaní musím medzi nami rozlišovať, lebo inak ma odplaví detstvo, lebo inak ma odplaví detské telo, lebo inak ma zmetie príval z minulosti.

Ale ani v mori mérskej reči to nie je také celkom jednoduché: vyskytli sa tam totiž určité rázcestia či skôr scestia – ženy sa stali predmetmi. Namiesto MÉR používali všetci dospelí ľudia – dokonca aj matky – zámeno určené pre veci: to mamuliatko, to babičiatko. No nielen matky, všetky ženy permutovali na predmety: to Anneli, to Lisbethi, to Regini. A aj deti boli veci, rozkošné a drobučké ako kávové lyžičky: Mineli, Häneli, Hansli. Spomínam si, ako ma toto povečňovanie hnevalo. Dieťa

nechcelo byť predmetom, ale bytosťou a túžilo po veľkosti; a na to je potrebný rod, mužský rod. Ženám hrozilo, že ostanú vecou alebo sa stanú oceánom. Kto by to chcel? Ja nie.

Keď na teba myslím, grosmér, myslím na Migros, kam si ma pozývala, keď si ma chcela zobrať do „reštaurácie“, myslím na pramore, v ktorom vznikli prvé baktérie a ktoré malo pomerne presne tridsaťsedem stupňov Celzia, myslím na mér a život, ktorého sa kvôli mne vzdala, a na život, ktorého si sa vzdala ty kvôli mér, myslím na to, že ťa práve prepustili zo sanatória, že pravdepodobne stojíš na svojom balkóne a nahnevane si premeriavaš povädnuté muškáty, a myslím na všetky moje texty pre teba, ktoré nikdy nevznikli. V jednom z nich putuje bradatá pani z Ostermundigenu do Santiaga de Compostela. Na polceste sa stretne s mladým človekom, tiež bradatým, má široké plecia, hlboký hlas, sukňu a linky okolo očí, nerozprávajú sa, mlčky kráčajú k moru a medzi nimi prúd unáša zostatky, naplaveniny z ich dlhých stôp, čo sa temnejú v šere.